

برکات احترام و محبت به والدین از منظر آیات و روایات

معصومه اصلانی^۱

چکیده

دستیابی به قلّه های کامیابی از دیرباز از آرزوهای هر انسانی بوده است. احترام و محبت به والدین طبق آموزه های دین اسلام از جمله مسیرهایی می باشد که دستیابی به این قلّه را تسهیل کرده است در این مکتب در احترام و محبت به والدین و تأثیر رضایت ایشان در ارتقاء و کیفیت زندگی دنیوی و اخروی تأکید فراوان شده است. کسب رضاضایت پدر و مادر لازمه ی کسب رضایت خداوند متعال و درنهایت رسیدن به موفقیت در دنیا و آخرت می باشد. پژوهش حاضر با روش نقلی – توصیفی و با هدف کاربردی به جمع اوری مطالب با شیوه ی کتابخانه ای به بررسی برکات دنیوی و اخروی احترام و محبت به والدین از منظر آیات و روایات پرداخته است. دستاورد این پژوهش تسریع توفیقات زندگی دنیوی و اخروی فرزندان در سایه ی احترام و محبت به والدین می باشد. از جمله برکات احترام و محبت به والدین توفیق در عبادت، بهبود کیفیت زندگی، فزونی رزق و روزی، حال خوب و حسن عافیت، نیکی متقابل اولاد انسان در آینده می باشد. این توفیقات به کرات در زندگی پربرکت بزرگان مشاهده شده است و انسان می تواند به صورت عینی تجربه گر آن باشد

کلمات کلیدی: احترام، محبت، والدین، برکات دنیوی و اخروی

مقدمه

بانگاهی اجمالی به برخی آیات و روایات آشکار می شود که جامعه مطلوب انسانی در اسلام جامعه ای است که براساس محبت مردم نسبت به یکدیگر شکل بگیرد. هیچ چیز مانند محبت در ساماندهی جامعه دلخواه انسانی کارساز نیست. محبت مؤثرترین عنصر پرورش انسان های شایسته و کارآمدترین ابزار پیشبرد اهداف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

یکی از مصداق های محبت به دیگران محبت به والدین است، امروزه با مشاهده برخی بی محبتی ها و بی احترامی ها نسبت به والدین که موجب ایجاد مشکل در روابط خانوادگی در جامعه اسلامی شده است. متأسفانه با مشاهده برخی بی احترامی ها و عدم محبت به والدین مخصوصاً از جانب بعضی جوان ها و از آنجایی که آمار سپردن والدین به سرای سالمندان روز به روز رو به افزایش است و بی تفاوت بودن نسبت به والدین که به نظر می رسد، والدین با گذشت از برخی حقوق خود و با تغییر سبک زندگی در به وجود آمدن این چالش سهمیم باشند. از این رو نگارنده را بر آن داشت تا با کمک آیات و روایات نمونه هایی از برکات احترام و محبت به والدین از منظره آیات و روایات را بیان کند. از دیرباز احترام و محبت به والدین مورد توجه نحلّه های دینی بوده است و دین اسلام هم به عنوان کاملترین دین به این امر مهم پرداخته است از آنجایی که جایگاه والدین در دین اسلام بسیار مورد تاکید قرار گرفته است، اهمیت این موضوع تا آنجاست که قرآن و روایات به آن توصیه می کنند که اگر والدین کافر هم باشند احترام و محبت به آنها واجب است. پس در ضرورت این تحقیق با توجه به تلاش هایی که امروزه از سوی غرب در جوامع اسلامی در جهت تضعیف خانواده رو به گسترش است همین بس که به وظایفمان و نیز به شأن و جایگاه والدین در قرآن و روایات توجه شود.

کتاب ((نیکي به پدر و مادر)) نوشته سعید قحطانی، در این کتاب مفهوم نیکي به پدر و مادر در لغت و اصطلاح و مفهوم والدین در لغت و اصطلاح بیان شده است. دلایلی از قرآن و سنت مبنی بر واجب بودن احترام و محبت به پدر و مادر و حرام بودن بی توجهی به آن ها و انواع نیکي که به پدر و مادر بعد از مرگ شان می رسد ذکر شده است.

کتاب ((محبت در قرآن)) نوشته محمد اسماعیل صالحی زاده ، در این کتاب نویسنده مطالبی راجع به جایگاه محبت ، مراتب محبت و زمینه های محبوبیت انسان را بیان کرده سپس آثار و نشانه های محبت خدا و محبت های پسندیده و ناپسند را ذکر کرده است .

کتاب ((مقام پدر و مادر در اسلام)) نوشته زین الدین احمدی، در این کتاب نویسنده مطالبی راجع به حقوق والدین از نظر اسلام، ارزش پدر و مادر ، احترام و محبت به پدر و مادر ، اطاعت از آنها و آیات و روایاتی راجع به احترام به والدین عنوان کرده است .

مقاله ((نقش محبت به عنوان عامل انگیزش درونی و بیرونی)) نوشته زهرا سادات تقوی نویسنده درمقاله خود رفتار محبت آمیز در امر آموزش را یک عامل انگیزش مثبت در نظر گرفته، همانطور که عامل انگیزشی در تمامی بخش های زندگی می تواند مشوق فرد در باشد در این تحقیق به محبت به عنوان عامل انگیزشی در تمامی بخشهای زندگی می تواند مشوق فرد درپیشبرد اهدافش باشد دراین تحقیق به محبت به عنوان عامل انگیزشی قابل اجرا در نظام آموزش پرداخته شده است و سعی بر آن شده تا فواید اجرایی شدن محبت به عنوان یک عامل مهم محرک انگیزشی هر چه بیشتر بررسی شود .

مقاله ((احترام به پدر و مادر از دیدگاه قرآن))نوشته محمدجواد حسن زاده - کارشناس ارشد روانشناسی نویسنده دیدگاه قرآن نسبت به احترام به پدر و مادر را در بقاء و جاویدان ماندن ملت ها بستگی خاص به نیکی بر پدر و مادر دارد را بیان کرده است .

پایان نامه((رابطه سبک های فرزندپروری و احترام به خود و والدین با شادکامی فرزندان)) نوشته سپیده اقا رخ نویسنده در این پایان نامه احترام به خود و نوع سبک فرزندپروری والدین بر شادکامی فرزندان نقش اساسی و مهمی دارد را بیان کرده است .

در تمامی کتاب ها و مقالات و پایان نامه های بررسی شده به صورت کلی مطالبی در مورد محبت و اقسام آن و آثار و فواید آن همچنین تأثیر محبت بر روی جامعه و نیز لزوم احترام به والدین بیان شده است اما نگارنده منحصرأً به برکات دنیوی و اخروی احترام و محبت به والدین را از منظر آیات و روایات مورد بررسی قرار داده و از بیانات ائمه معصومین علیه السلام و آیات قرآن بهره برده است. در زندگی فردی و اجتماعی بهره مندی از رضایت والدین از اهمیت بسیاری برخوردار است و برای افرادی که از این نعمت بزرگ بی بهره اند گاه مشکلات بسیاری رخ می دهد که جز با کسب رضایت از والدین این مشکلات رفع نمیشوند.

با کمک گرفتن از رهنمود های نقلی میتوان راه رسیدن و کسب رضایت والدین را تسریع بخشید. بررسی های مختلفی در این زمینه انجام شده و راهکارهای متعددی ارائه داده شده است. در این مقاله از دیدگاه اسلام با توجه به آیات و روایات معصومین درباره برکات دنیوی و اخروی احترام و محبت به والدین بررسی شده است. عوامل موثر در دستیابی به این برکات از قبیل: افزایش روزی و عمر، نجات از فقر و فلاکت، ایمنی از عذاب قیامت و ... را در کسب رضایت والدین معرفی نموده و راه های دستیابی به این رضایت بیان شده است. انسان بهره مند از رضایت والدین هم در دنیا راحت و سالم زندگی میکند هم در آخرت از نعمت های الهی برخوردار می گردد.

در مقابل، انسانی که از رضایت والدین محروم است زیانهای فراوانی را در دنیا و آخرت متحمل می شود. عاق والدین، فقر و تهیدستی، عدم قبولی طاعات، عدم مغفرت و محروم ماندن از بهشت از جمله آن می باشد.

همه انسانها فطرتاً کمال طلب هستند و به زندگی سعادت‌مندانه علاقه دارند اما برخی فقط به زندگی دنیوی اعتقاد دارند و به دنیا و نعمت های زوال پذیر آن دل بسته اند. برخی از انسانها افزون بر نعمت های دنیا به آخرت و نعمت های ماندگار آن و بالاتر از آن به لقای الهی اعتقاد دارند. احترام و محبت به والدین حتی برای افرادی که اعتقادی به زندگی پس از مرگ ندارند هم برکات فراوانی دارد.

این تحقیق بر مبنای نقلی و روش توصیفی گردآوری شده است که برکات دنیوی و اخروی احترام و محبت به والدین از منظر آیات و روایات را بیان کرده است.

مفهوم شناسی

محبت در لغت: محبت فتح اول، دوم و سوم مصدر میمی از ((حب)) است و آن، اراده یا خواستن چیزی است که آنرا خیر و نیکو بیابد و یا چنین گمان کنند. محبت به فتح میم مصدر ثلاثی مجرد به معنای مهر، وداد، و دوستداری، دوستی و عشق می باشد. عبدالرحمان جامی در تعریف محبت می گوید: محبت بر هر چیزی همان میل و رغبت به آن چیز است و هر چیزی که در ادراک او لذت و راحت باشد.^۱

محبت در اصطلاح: در اصطلاح علماء اخلاق و عرفان محبت به معنای میل امر موافق است.^۲ محبت و مشتقات آن در کتاب های لغت، تفسیر، اخلاق و به صورت های گوناگون تبیین شده است. واژه محبت در قرآن یکبار آمده اما مشتقات آن ۹۴ بار به کار رفته است. از جمله مشتقات محبت می توان به حب، أحب، حَبَّ و ۰۰۰ اشاره کرد.^۳

مردم در تعریف محبت اختلاف نظر دارند و کسی از محبت تعریف ذاتی ارائه نداده است تنها می توان از آثار و لوازم آن سخن گفت به خصوص که خداوند خود را به این صفت وصف کرده است. در مجموع می توان گفت که حقیقت محبت امری وجدانی و ذاتی است و در قالب تعریف منطقی قابل بیان و توصیف نیست اما می توان تعریفی شرح السمی و مفهومی برای محبت ارائه داد.

برکت در لغت به معنای: خجستگی، سعادت و نیک بختی است.^۴

برکت در اصطلاح به معنای: استقرار خیر از سوی خداوند در یک چیز است.^۵

.....

۱- راغب اصفهانی، حسین ابن محمد (۴۱۲ق) المفردات فی الغریب القرآن، دمشق، ج ۱، ص ۱۰۵.

۲- مستعلی، شرم التعرف لمذهب التصوف، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۳؛ قشیری، رساله قشریه، ۵۸۴؛ فیض کاشانی، المحجة البيضاء فی تهذیب الاحیاء، ۸/۶۴.

۳- راغب اصفهانی، حسین ابن محمد (۴۱۲ق) المفردات فی الغریب القرآن، دمشق، ج ۱، ص ۱۰۶.

۴- عمید، حسن، (۱۳۷۰ ش)، فرهنگ فارسی عمید، امیرکبیر، چاپ بیست و سوم.

۵- طباطبایی، محمدحسین، (۱۳۶۳ ش)، المیزان، سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، انتشارات علامه طباطبایی.

آسان شدن محاسبه ، پیامبر اکرم صل الله علیه و آله وسلم فرمودند : ((نیکی کردن به والدین و صله رحم محاسبه ی روز قیامت را آسان می کند))^۱.

آمزش گناهان ، پیامبر اکرم صل الله علیه و آله وسلم می فرمایند : ((به عاق والدین گفته می شود هرکاری می خواهی بکن ، تو مورد آمزش قرار نخواهی گرفت و به شخصی که به والدین خود نیکی می کند گفته می شود ؛ تو مورد آمزش الهی قرار خواهی گرفت))^۲.

امان از آتش جهنم ، پیامبر اکرم صل الله علیه و آله وسلم فرمودند : ((سه گروه هستند که آتش جهنم با بدن آنان تماس پیدا نمی کند ، زنی که از همسر خود اطاعت نماید و فرزندی که به والدین خود نیکی می کند و سخاوتمندی که خوش اخلاق باشد))^۳.

وارد شدن به بهشت ، امام باقر علیه السلام فرمودند : ((چهار چیز است که هر شخص با ایمان دارای آن ها باشد خدای متعال او را به بهشت در اعلی علین در جایگاهی بلند ساکن نموده و او را در آن محل جای خواهد داد اول شخصی که یتیم را مورد پناه و تفقد قرار دهد و با محبت به او نگاه کند و برای او همچون پدری مهربان باشد دوم شخصی که بر افراد ضعیف رحم نموده و آنان را کمک و یاری داده و نیاز های آن هارا تأمین نمایند سوم شخصی که به والدین خود نفقه و خرج دهد و با آن ها

۱_ طبرسی ، علی ابن حسن ابن فضل ، (۱۳۸۵ ق) ، مشکات الانوار ، عبدالله محمدی ، قم ، دار الثقلین ، چاپ اول ، ج ۱ ، ص ۳۷۱ .

۲_ شعیری ، محمدابن محمد ، (۱۳۸۸ ق) ، جامع الاخبار ، شرف الدین خویدکی ، تهران ، کتاب فروشی اسلامی ، چاپ اول ، ص ۲۱۴ .

۳_ دیلمی ، حسن ابن محمد ، (۱۴۱۲ ق) ، ارشادالقلوب ، علی سلگی نهاوندی ، بی جا ، مؤسسه ی فرهنگی دارالحديث ، چاپ دوم ، ج ۱ ، ص ۳۶۷ ، الباب ۵۱۳ .

مدارا و ملاطفت نماید و به آن ها نیکی نموده و آن ها را ناراحت و غمگین نسازد و چهارم شخصی که به زیردستان خود جفا نمی کند و بیش از توانشان از آن ها توقع ندارد و در کارها به آن ها کمک می کند ((^۱.

نتیجه

در پایان گر چه هستی ما از خداست لیکن سبب زندگی و وجود ما پدر و مادر است ، ما شاخه ای از وجود این دو عزیز هستیم و میوه ای از بوستان محبت ، تربیت ، مهر و عاطفه ی بی نظیر پدر و مادر هستیم .انسانیت و اخلاق ایجاب می کند که پاسدار این دو گوهر باشیم و در حیاتشان از نیکی و احسان و پس از مرگشان از صدقات و یادنیک غفلت نکنیم . یافته های تحقیق بیانگر این مطلب است که کسب برکات دنیوی و اخروی در گرو احترام و محبت به والدین است که آیات و روایات مؤید این موضوع می باشد . احترام و محبت به والدین از چنان جایگاهی برخوردار است که خداوند در آیات متعدد پس از دعوت به یگانگی خود ، سفارش به احترام و محبت والدین کرده است . همینطور از سفارش های اولیاء الهی می توان برداشت کرد که نزد ائمه نیز احترام و محبت به والدین از مقام و جایگاه بالایی برخوردار است .از دستاورد های این مقاله می توان به این مهم دست یافت که از مهم ترین برکات محبت به والدین عاقبت به خیری است که منجر به رسیدن کمال می شود و هدف از آفرینش نیز همان هست .

منابع

قرآن کریم

- ۱_ ابن اساکر ، علی ابن حسن ، (۱۴۱۵ ق) ، تاریخ مدینةالدمشق ،
- ۲_ حر عاملی ، محمدابن حسن، (۱۳۸۶)، وسایل الشیعه ، عبدالرحیم ربّانی شیرازی ، بی جا ، انتشارات کتابچی ، چاپ دهم، ج ۱۶.
- ۳_ خزّانی ، ابن شعبه ، (۱۳۹۳ ش) ، تحف العقول ، محمد صادق حسن زاده ، قم ، مؤسسه ی فرهنگی دارالحديث ، چاپ پنجم .
- ۴_ خمینی ، روح الله ، (۱۳۶۴ ش) ، تعلیقات علی شرح فصوص الحکم و مصباح الانس ، بی جا ، مؤسسه پاسدار اسلام ، چاپ اول .
- ۵_ دیلمی ، حسن ابن محمد ، (۱۴۱۲ ق) ، ارشادالقلوب ، علی سلگی نهاوندی ، بی جا ، مؤسسه ی فرهنگی دارالحديث ، چاپ دوم، ج ۱ .
- ۶_ راغب اصفحانی، حسین ابن محمد (۴۱۲ق) المفردات فی الغریب القرآن، دمشق، ج ۱ .
- ۷_ شعیری ، محمدابن محمد، (۱۳۸۸ ق)، جامع الاخبار ، شرف الدین خویدکی ، تهران ، کتاب فروشی اسلامی ، چاپ اول .
- ۸_ طباطبایی ، سیّدمحمدحسین ، (۱۳۶۳ش)،المیزان ، سیّد محمد باقر موسوی همدانی ، قم، انتشارات علامه طباطبایی، ج ۱ .
- ۹_ طباطبایی ، سیّد محمد حسین ، (۱۳۹۲ ش) ، نهاية الحکمة ، مهدی تدین ، بی جا ، مرکز نشر دانشگاهی ، چاپ سوم .
- ۱۰_ طبرسی ، علی ابن حسن ابن فضل ، (۱۳۸۵ ق) ، مشکات الانوار ، عبدالله محمدی ، قم ، دارالتقلین ، چاپ اول.
- ۱۱_ عمید، حسن ، (۱۳۷۰ ش)، فرهنگ فارسی عمید، امیرکبیر ، چاپ بیست و سوم.
- ۱۲_ کراچکی ، محمد بن علی، (۱۳۶۲ش)، معدن الجواهر ، شیخ عباس قمی ، بی جا ، اسلامیه ، چاپ ششم .
- ۱۳_ کلینی ، ابی جعفر یعقوب ابن اسحاق ، (۱۳۸۸ ق) ، اصول کافی ، صادق حسن زاده ، تهران ، قائم آل محمد ، چاپ دوم، ج ۲ .
- ۱۴_ نوری طبرسی ، میرزا حسین ، (۱۳۶۹ش) ، مستدرک الوسائل ، مستنبط المائل ، بیروت ، مؤسسه ی آل البيت ، چاپ دوم.

